

A jövő

Az egyetem jelenleg évente csaknem 100 könyvtár és informatika szakos hallgatót vesz fel; ezek 50%-a sikeresen be is fejezi tanulmányait. Az egyetemi hallgatók előtt ma már három út áll nyitva: a könyvtártudományok területén az MA, az informatika területén az MSc, az újonnan indult információs menedzsment szakon pedig a MBA fokozat nyerhető el.

A tanszéken 9 teljes munkaidős oktató, egy számítástechnikus és 2 adminisztrátor mellett 11 teljes munkaidőben foglalkoztatott kutató és 23 részmunkaidős hallgató-kutató dolgozik.

A kutatómunkát – elsősorban a kémiai informatikai kutatásokat – az elmúlt öt évben az ipar félmillió

fonttal támogatta. A Claremont Systems Ltd. egyes kutatási eredmények eladási jogát is megvásárolta.

A "minicampus", az egyetem informatikatudományi tanszéke következő negyedszázadának kilátásai is biztatóak: a mikroszámítógépekkel, automatizált irodai berendezésekkel felszerelt oktatótermek a legkorszerűbbnek számítanak a felsőfokú könyvtáros- és információs szakemberképzés területén az Egyesült Királyságban.

/SAUNDERS, W. L.: The University of Sheffield Department of Information Studies, 1964–89. = Journal of Information Science, 15. köt. 4–5. sz. 1989. p. 193–202./

(Nagy Gábor Ádám)

Információs menedzserek képzése a sheffieldi egyetemen

Az információmenedzsment

Az "információmenedzsment" meglehetősen új fogalom. Érdekes módon nem könyvtári vagy könyvtártudományi, hanem államigazgatási eredetű: 1978-ban az USA szövetségi kormánya egyik ügyvitel-korszerűsítési javaslatában bukkan fel először. A vállalatok ugyancsak a 70-es években kezdték felismerni, hogy az információk kezelése költségekkel jár.

Új információs technológiák terjedtek el, megváltozott az irodai munka és az információfeldolgozási folyamatok jellege. A személyi számítógépek alkalmazása világossá tette a korábbi információfeldolgozási módszerek gazdaságtalanságát. Ezeknek a fejleményeknek eredményeként született meg az *információmenedzsment*, az alábbi értelmezéssel: a külső és belső információforrásokkal való eredményes vállalati (intézményi) gazdálkodás az információs technológiák megfelelő alkalmazásával. A definícióban szereplő két fogalom, az *információ* és a *technológia* egymástól elválaszthatatlan, habár ma még több információt dolgoznak fel papíron, mint (számító)gépen. A fenti meghatározás egyaránt figyelembe veszi a gazdálkodás információs és technológiai jellegét.

Információmenedzsment, könyvtár- és információtudomány

A könyvtárak és információs intézmények oktatási részlegei gyorsan megértették az információmenedzsment fogalmát, lényegét és jelentőségét. 1986-ban már számos egyetem és főiskola (Lancaster University, Royal Military College of Science, Sheffield University, Strathclyde University, Aston University, Portsmouth Polytechnic és Sheffield City Polytechnic) tantervében szerepelt az információs menedzserek képzése.

Kétséges maradt azonban, hogy mindenki ugyanarra gondol-e, amikor információmenedzsmentről beszél. A könyvtárosok nyugodtan állíthatják, hogy mindig is információforrásokkal gazdálkodtak. Az informatikusok úgy érvelhetnek, hogy a vállalatok belső információforrásaival – kutatási jelentésekkel, központi címjegyzékekkel, laboratóriumi jegyzőkönyvekkel stb. – való gazdálkodás eddig is az ő munkájuk része volt. Az információs menedzser feladatköre tehát a könyvtáros és az információs szakember munkakörére épül. E menedzsmenten belül számos speciális feladat ellátására munkájuk jellegéből adódóan csak a könyvtárosok és az információs szakemberek alkalmasak. Ezek az alábbiak:

- ▶ (felhasználói) információs igények felmérése,
- ▶ adatbázis-építés: rekordformátumok meghatározása,
- ▶ adatbázis-szótárak (invertált fájlok) létrehozása és ellenőrzése,
- ▶ külső információforrások (online adatbázisok) használata,
- ▶ az információs technológiák széles körű ismerete és alkalmazása.

Az információmenedzsment hatósugarába más gazdasági, szervezési és technológiai feladatkörök tucatjai is beletartoznak. A szakterület legismertebb folyóirataiban – *Information Management Review*, *International Journal of Information Management* és *MIS Quarterly* – megjelent cikkek alapján a következő vázlatos felsorolásban tekinthető át az információmenedzsment "illetékességi köre":

Alkalmazási területek

- ▶ bankok
- ▶ üzleti élet
- ▶ kormányzati munka
- ▶ egészségügyi szolgáltatások
- ▶ ipari, termelési folyamatok

Mesterséges intelligencia

- ▶ szakértő rendszerek
- ▶ tudásalapú rendszerek

Információgazdálkodás

- ▶ költség–haszon elemzés
- ▶ térítéses szolgáltatások
- ▶ információ és termelékenység
- ▶ információgazdaság
- ▶ értékhozzáadó folyamatok

Az információmenedzsment oktatása

Információmenedzsment

- ▶ üzleti stratégiák segítése
- ▶ vezető beosztású információs szakemberek
- ▶ számítógépre vitt rekordok kezelése
- ▶ testületi információforrások
- ▶ információs terv készítése
- ▶ információforrás-menedzsment
- ▶ munkaerővel kapcsolatos kérdések
- ▶ online információs rendszerek
- ▶ szervezési vonatkozások
- ▶ stratégiai megfigyelések (elemzések)

Információpolitika

- ▶ nemzeti információpolitika

Információs rendszerek

- ▶ adatbázisrendszerek
- ▶ adatkezelés (adatgazdálkodás)
- ▶ döntést segítő rendszerek
- ▶ csoportos döntéshozatal
- ▶ tervezés
- ▶ végrehajtás
- ▶ jogi vonatkozások
- ▶ vezetési információs rendszerek
- ▶ szervezési hatás(ok)
- ▶ projektirányítás
- ▶ stratégiák
- ▶ felhasználói kapcsolatok

Információs technológiák

(*irányítási–vezetési–szempontokból*)

- ▶ gazdasági előnyök
- ▶ számítógépes katasztrófastratégiák
- ▶ kiválasztási döntések
- ▶ gazdasági vonatkozások
- ▶ információközpontok
- ▶ jogi alkalmazások
- ▶ marketing és piaci lehetőségek
- ▶ irodaautomatizálás
- ▶ nemzetközi adatáramlás

(*technológiai vonatkozások szerint*)

- ▶ elektronikus kiadványszerkesztés
- ▶ lézeroptika
- ▶ irodaautomatizálás
- ▶ optikai karakterfelismerés

- ▶ személyi számítógépek
- ▶ telekommunikációs eszközök
- ▶ videotex

Információfelhasználás, információhasználók

- ▶ végfelhasználók
- ▶ információigények

Rendszerelemélet

Az információs menedzsment képzése

A menedzsmentképzés programja fokozatosan alakult ki. Alapjául az 1972–73-ban bevezetett informatikatudományi képzés programja szolgált, amely 1981-ben és 1986-ban egyaránt korszerűsítésen ment át. Az első menedzsmentképző évfolyam a sheffieldi egyetemen az 1988–89. tanévben indult. A Master of Sciences (MSc) fokozat elérését lehetővé tevő program első félévében a következő tárgyak szerepelnek:

- ▶ információs rendszerek I.
- ▶ információk tárolása és visszakeresése
- ▶ számítógépek és információ
- ▶ információmenedzsment I.
- ▶ információs szolgáltatások (formális és informális kommunikáció, információforrások, hagyományos és számítógépes információkeresés).

A második félévben a hallgatók az alábbi három tárgykörben folytatják megkezdett tanulmányaikat:

- ▶ információs rendszerek II.
- ▶ számítógépek és információ (adatbázis-kezelő rendszerek, szabad tárgyszavas visszakereső rendszerek, szövegszerkesztő programok, adatbázis-építés, videotex, irodaautomatizálás)
- ▶ információmenedzsment II. (részben előadások, részben szakértői konzultációk).

A hallgatók két fakultatív tárgyat is felvehetnek. A választható tárgyak közül valószínűleg a következők lesznek népszerűek:

- ▶ üzleti (business) információk
- ▶ számítógépes információkeresés
- ▶ adatbázisrendszerek: eszközök és alkalmazások
- ▶ ismeretfeldolgozás
- ▶ szöveg-visszakereső rendszerek.

A program kiértékelésére, elemzésére, a tematika módosítására a tanév befejezése után kerülhet sor.

A Sheffieldi Egyetem informatikatudományi, valamint vezetés- és gazdaságtudományi tanszéke együttműködésének eredményeként 1988–89-ben menedzsmentdiplomát (Masters of Business Administration = MBA) adó képzés is kezdődött. A két féléves MBA-képzés első félévében az összes hallgató ugyanazokat a tárgyakat abszolválja:

- ▶ szervezési ismeretek
- ▶ az üzleti élet gazdaságtana
- ▶ operációkutatás, üzemvitel
- ▶ számviteli és pénzügyi ismeretek

- ▶ marketing
- ▶ (kereskedelmi) statisztika
- ▶ üzletpolitika.

A második félévben az alábbi szakosodásra van lehetőség:

- ▶ általános menedzsment
- ▶ pénzügyi menedzsment
- ▶ marketingmenedzsment
- ▶ információmenedzsment
- ▶ rekreációs (szabadidős) menedzsment.

Az üzletpolitika oktatása mindegyik szakon tovább folytatódik. Az információmenedzsment szakon oktatott tárgyak:

- ▶ számítógépek és információ
- ▶ információmenedzsment.

Két szabadon választható tárgy is van itt, az alábbi kínálatból:

- ▶ információs technológiák, információgazdálkodás
- ▶ információs rendszerek II.
- ▶ üzleti (gazdasági) információ
- ▶ ismeretfeldolgozás
- ▶ szervezeti információforrások.

Az MBA menedzserdiplomát adó képzés, ezen belül az információmenedzsment szakon megindult képzés várhatóan befolyásolja majd az MSc fokozatot adó információs menedzserképzés jövőjét. Ha az információmenedzsment fogalom- és feladatkörét sikerül még pontosabban meghatározni, az MSc program ki fog egészülni néhány, az MBA programból átvett tantárggyal. Az előzőekben vázlatosan bemutatott két oktatási program mindenesetre előnyösen fog hatni egymásra.

Az információs menedzserek jövője

Az "information management" nem csupán egy jól hangzó kifejezés. A tudományos világ már elfogadta és használja, az ipar most ismerkedik vele. Az információs menedzser tevékenységi köre nem jelzi ugyan egy vadonatúj szakma létrejöttét, de valószínűnek látszik, hogy azok a szervezetek foglalkoztathatnak majd sikeresen információs menedzsereket, amelyeknél könyvtárosok, levéltárosok, informatikusok (information scientists) egyaránt dolgoznak. A mai könyvtárosokból, adatbázis-kezelőkből, információs szakemberekből választódnak ki a holnap információs menedzserei, azok a befolyásos, széles látókörű vezetők, akik részt vállalnak az irányítás és a döntéshozatal felelősségéből.

Az innováció az oktatásban is meghatározó, forradalmi szerepet játszik. A tudományok és a technológiák fejlődése, a környezeti tényezők változása az oktatás folyamatos megújítására kényszerít. Az információs menedzserek képzése 1988-ban a Sheffieldi Egyetemen máris valósággá vált, s ezzel példát mutatott az oktatás korszerűsítésén fáradozó többi intézménynek.

/WILSON, T.: Towards and information management curriculum. = Journal of Information Science, 15. köt. 4–5. sz. 1989. p. 203–209./

(Nagy Gábor Ádám)

A könyvtárhasználók képzése és az információtechnika

A skandináv felsőoktatási könyvtárak az utóbbi húsz évben egyre nagyobb figyelmet fordítanak a könyvtárhasználók képzésére, különösen a műszaki, orvostudományi és közgazdasági területen. A felhasználók képzése több szinten történhet: egyaránt beletartozik az új könyvtárhasználóknak nyújtott eligazítás, az alsó- majd a felsőéves hallgatók információkeresési képzése, az oktatóknak szervezett tanfolyamok, valamint a külső felhasználók és kutatók számára rendezett továbbképzés.

Az információtechnika fejlődésével jelentősen bővült az információforrások választéka, bonyolultabbá váltak az információkezelési és -tárolási technikák, az információs rendszerek több formában is rendelkezésre állnak (nyomtatott és gépi változatban, helyi vagy online használat útján, a dokumentumok teljes szövegével vagy csak bibliográfiai adataival stb.). A könyvtárhasználókat meg kell ismertetni a kínálattal, módszereket kell adni számukra az igényeiknek legmegfelelőbb megoldás kiválasztásához és használatához.

Az **online katalógusok** számottevő javulást hoztak a könyvtárhasználók számára az információkeresésben, különösen a könyveket illetően. E katalógusokhoz egyszerű felhasználói interfészeket alakítottak ki, hogy a tapasztalatlan felhasználók is kezelni tudják őket. Az ideális az lenne, ha a MARC-rekordokat úgy alakítanák ki, hogy tetszőleges adatelemek logikai összekapcsolásával lehessen keresést végezni. A könyvtárosok a felhasználók által végzett keresések menetét rögzítve és elemezve később figyelembe vehetik az új rendszerek és használatuk megtervezésében.

Ma már ötezernél több **online adatbázis** érhető el. Kezdetben ezek felhasználóit közvetítők és szaktájékoztatók segítették az információkeresésben, ma már inkább az önálló keresés kerül előtérbe. Bár az adatbázisok előállítói kevéssé törekednek a szabványosításra, és a parancsrendszerű információkereső nyelvek meglehetősen bonyolultak, a felhasználók el tudják sajátítani a saját kereséshez szükséges tudnivalókat, ha egy adatbázis-szolgáltató kisszámú adatbázisával ismertetik meg őket.